

LÉTMINIMUM 2020-BAN MAGYARORSZÁGON

2023. március 13.

A Központi Statisztikai Hivatal 1991 óta évente közölte a számított létminimum értéket. 2015-ben a KSH bejelentette, hogy szakmai okok miatt nem folytatja a létminimum-számítás közzétételét. Ennek érdekében, hogy ez az értékes szakmai munka ne szakadjon meg, és legyen továbbra is egy olyan mérőszám, amely megmutatja, hogy milyen a társadalmi fejlődés dinamikája, ezt követően a Policy Agenda folytatta a kutatási programot.

A létminimum számítás elkészítésekor a KSH által alkalmazott módszertan teljes körű átvételére törekedtünk. A részletes módszertani leírás megtekinthető a Policy Agenda honlapján.

A 2020-ra számított létminimum összege azt mutatja, hogy mekkora jövedelem szükséges egy háztartásnak ahhoz, hogy biztosíthassa tagjai számára a folyamatos életvitellel kapcsolatos szerény - a társadalom adott fejlettségi szintjén konvencionálisan megfelelőnek minősülő - szükségletek kielégítését. Az általunk is kimutatott létminimum tehát nem szegénységi küszöb, hanem olyan jövedelem, amely az alapvető szükségleteken túli igények kielégítését is lehetővé teszi.

A létminimum-számítás mintegy 25 éves hazai gyakorlata egy sajátos normatív számítás alkalmazását jelenti, amely az élelmiszer-fogyasztás értékének meghatározására épül. Ez pedig az Országos Élelmiszer- és Táplálkozástudományi Intézet (OÉTI) élelmiszer-normatívája alapján összeállított élelmiszerkosár, amely az egészséges táplálkozás jellemzői mellett figyelembe veszi az életkori sajátosságokat is. Az élelmiszerkosár értéke az abban szereplő

tételeknek az adott időszakra jellemző áron számba vett forintösszege, a létminimum pedig az élelmiszer-normatíva körüli értékben élelmiszert fogyasztó háztartások összes személyes kiadásának havi átlagos értéke.

A létminimumértékek meghatározása

A létminimumérték kiszámítását - ahogy azt a Központi Statisztikai Hivatalban is végezték - az élelmiszer-fogyasztás normatív értékéből kiindulva, az élelmiszereket a normatívához hasonló értékben fogyasztó háztartások fogyasztási adatainak felhasználásával végeztük el. Az élelmiszer-fogyasztás normatív értékének számításakor azokat az élelmiszer-mennyiségeket vettük figyelembe, melyeket az Országos Élelmiszer- és Táplálkozástudományi Intézet dolgozott ki. Ezeket az élelmiszer-mennyiségeket tartalmazza a létminimum-számítás élelmiszerkosára, mintegy 100 konkrét termékre részletezve. A teljes élelmiszer-fogyasztói kosár helyett a reprezentatív élelmiszerkosár alkalmazásának gyakorlatát a tapasztalatok is megerősítették. A szükségletek széles körű kiterjedtsége miatt a teljes kosár konszenzuson alapuló meghatározása gyakorlatilag megoldhatatlan, míg az élettanilag szükséges mértékig mással nem helyettesíthető élelmiszer-fogyasztás a táplálkozás-élettani ismeretek alapján elfogadható pontossággal normázható. A létminimum élelmiszerkosarának tartalma közepes fizikai igénybevétel esetén fedezi a vonatkozó egészségügyi és táplálkozástudományi követelményeknek megfelelő teljes tápanyag-, vitamin- és

ásványianyag-szükségletet. Aktív korú személynél a normatív ételmenyiség többek között napi 81 g fehérjét (ezen belül 32 g állati fehérjét), 83 g zsírt, 356 g szénhidrátot, 800 mg kalciumot, 3500 mg káliumot, 13 mg vasat, 60 mg C-vitamint tartalmaz.

Az ételmenyiség-fogyasztás normatív értékét az ételmenyiszerkosárban foglalt mennyiségeknek a konkrét időszakra jellemző áron összegzett értéke adja. A kosár mennyiségeit a 2020. év átlagáraival szorozva, **az ételmenyiszer-kosár pénzben kifejezett, egy aktív korú felnőtt ételmenyiszer-normatívájaként általunk számított értéke havi 30 566 Ft.**

1. tábla
A létminimum-számítás aktív korú felnőttre vonatkozó normatív ételmenyiszerkosara, 2020

Az ételmenyiszer főbb csoportjai	Mennyiség/hó, kg	Érték, forint/hó
Hús, hal és készítményeik	3,4	5394
Tojás (161 darab/év)	0,5	577
Tej (2,8 és 1,5%-os), liter	7,9	1836
Sajt, és egyéb tejtermékek	2,4	2488
Zsiradékok	1,4	1021
Cereáliák	9	4129
Cukor, kakaó, méz	1,2	506
Burgonya	4	1205
Friss és tartósított zöldség	11,6	7149
Friss és tartósított gyümölcs	6,5	3824
Szárazhüvelyes	0,4	280
Fűszerek stb.	-	1295
Kávé, tea, üdítők	-	862
Mindösszesen	-	30566

A háztartások különböző korú tagjainak tápanyagszükséglete természetesen nem azonos. A felnőttekéhez képest - az OÉTI számításai szerint - a 14 éven aluliak ételmenyiszer-normatívája 77,8%, a 60 évnél idősebbeké pedig 88,2%. Ily módon az aktív korú felnőttek 2020. évi 30 566 Ft-os havi ételmenyiszer-normatívája mellett ez az érték 14 éves korig 23 780 Ft, az időskorúaké 26 959 Ft. Ezen értékek alapján határozhatók meg – a háztartásban élő személyek normatíváit összegezve – a különböző létszám- és korösszetételű háztartások ételmenyiszer-normatívájának értékei. Így pl. a két aktív korú felnőttből és két (0–14 éves) gyermekből álló háztartás ételmenyiszer-normatívája 108 692 Ft/hó.

A létminimumérték az ételmenyiszer-normatíván túl tartalmazza az ételmenyiszeren kívüli szükségletekre fordítandó forintösszeget is. E kiadások tételes számbavételének konszenzuson alapuló kivitelezése napjainkban – a szükségletek széles köre miatt – gyakorlatilag megoldhatatlan. A valamennyi fogyasztást tartalmazó létminimum értékét számszerűen ezért úgy definiáljuk, hogy az a normatívához hasonló forintértékben ételmenyiszeret fogyasztó háztartások összes személyes fogyasztási kiadásainak havi átlagos értéke¹.

A normatívának megfelelő ételmenyiszer-fogyasztó háztartások azok, amelyek ételmenyiszer-fogyasztásának globális forintösszege az adott háztartásra jellemző normatíva körüli $\pm 20\%$ -os sávba esik. Feltétel továbbá az is, hogy a háztartás jövedelme ne legyen a létminimum-számítás szempontjából irreálisan nagy vagy kicsi, és ne legyenek beruházási jellegű kiadásai. Ezért figyelmen kívül hagytuk a népesség legalacsonyabb jövedelmű 5%-ának és legmagasabb jövedelmű harmadának háztartásait, továbbá jövedelmüktől függetlenül azokat a háztartásokat, amelyek a felmérés tárgyidőszakában gépkocsit vettek, vagy lakásberuházást végeztek.

¹Ez a definíció az ún. Engel-törvényre épít, amely szerint az ételmenyiszer-fogyasztás és az egyéb kiadások között meghatározott összefüggés áll fenn

A kritériumoknak megfelelő háztartásokban az egy hónapra vonatkozó átlagos létminimumérték háztartásonként 188 ezer Ft volt, a reprezentált létszámuk és fogyasztási kiadásuk összevetésében.

A háztartások, amelyek adatai ezeket az átlagos létminimumértékeket adják, a társadalom e szintjén élő háztartásainak összességét képviselik. Közös bennük az, hogy az élelmiszer-fogyasztási kiadásuk a normatíva értékösszegéhez hasonló nagyságú.

A létminimum számításunkba bekerült háztartások személyes kiadásai 26,6%-át költik élelmiszerre. A kiadások 25%-át fordítják lakásfenntartásra. Egyéb fogyasztásukban 2,1% a közlekedésre fordított összeg, lakberendezésre pedig 4,6% jut. Egészségügyre, testápolásra 7,7%-ot költenek, míg telefonálásra 8,6%-ot. Ruházkodásra 2,7% jut, oktatásra, művelődésre, szabadidő eltöltésére 7%, vendéglátásra pedig további 3%.

Az egyes háztartások és tagjaiknak súlyarányai

A különböző nagyságú, típusú háztartásokban természetesen a létminimumértékek különbözőek, differenciáltak.

A háztartásonként átlagosan 188 ezer Ft minimálisan szükséges összeg nem lehet egyaránt érvényes egy kis és egy nagy létszámú háztartásra, de ugyanúgy a fejenkénti 105 ezer Ft-os átlagérték sem. A differenciáláshoz a nemzetközi statisztikai gyakorlatot szem előtt tartva fogyasztási egység-kulcsokon (ún. ekvivalencia-skálán) alapuló számítás használható.

E kulcsszámokat alkalmazva az egy aktív korú személyből álló háztartás 1,00. Az egy aktív korú személyből és egy gyermekből álló 1,65, a két aktív korú személyből és két gyermekből álló négy személyes háztartás 2,90 fogyasztási egységnek felel meg ($1,00 + 0,65 = 1,65$; illetve $1,00 + 0,75 + 0,65 + 0,50 = 2,90$).

A háztartás első felnőtt személyét egy fogyasztási egységnek tekintjük, míg a háztartás többi személye egynél kisebb egységet képvisel. Ennek magyarázata, hogy a

háztartásnak számos olyan kiadása van, ami nem függ a háztartástagok számától, vagy ha van is összefüggés, az nem lineáris. Fogyasztási szükségletének megfelelően az aktív korúnál valamivel kisebb egységet képvisel a gyermek és az idős személy. A létminimum számítás körébe került háztartás nagysága jellemezhető a fogyasztási egységek számával.

2. tábla
A KSH létminimum-számításának
fogyasztási egység-kulcsszámjai
(ekvivalencia skála)

Aktív korúak háztartásai esetében		Nyugdíjas korúak háztartásai esetében	
Első felnőtt családtag	1,00	Első felnőtt családtag	0,90
Többi felnőtt családtag	0,75	További személyek	0,65
Első (0-14 éves) gyermek	0,65		
Második (0-14 éves) gyermek	0,50		
Harmadik és minden további (0-14 éves) gyermek	0,40		

A létminimum értéke

A 2020. évre elvégzett létminimum-számításunk háztartásállománya 371 ezer fogyasztási egységet képviselt. Ennek az adatnak és e háztartások havi 46,3 milliárd Ft-os kiadási összegének egybevetéséből következően hányadosként adódott az átlagos érték. **2020-ban a létminimum egy fogyasztási egységre számított átlagos értéke havonta 124 820 Ft volt.**

A háztartástípusonkénti létminimum-értékeket a fogyasztási egységek háztartástípusonkénti száma és az egy fogyasztási egységre számított átlagos érték szorzata adja. A tipikus, azaz **két aktív korú személyből és két gyermekből álló háztartás létminimumértéke 361 979 Ft-nak felelt meg. E háztartásban az egy főre jutó átlagos létminimumérték 90 495 Ft volt.** A különböző háztartástípusokra érvényes egy főre számított értékek 2020-ban a 100 ezer Ft-os átlag körül, az 76 ezer és 124 ezer Ft közötti sávban szóródtak. (lásd 4.sz. tábla)

Az 1–2 személyes háztartások egy főre jutó értékei az átlagosnál nagyobbak, míg a többszemélyesekre kisebb értékek jellemzőek. Ez abból következik, hogy az utóbbiak esetében a rugalmatlan kiadások több személyre oszlanak meg, továbbá, hogy a gyermekek fogyasztása – globális összegét tekintve – a felnőttekéénél kisebb. Az egyes háztartásokban a létminimumérték és élelmiszer-normatíva hányados 2,96 – 4,08 között mozog. A legmagasabb értékek az egyszemélyes háztartásokra, a legalacsonyabbak az 5 fő felettiekre jellemzőek.

A számítási módszernek a korábban megfigyelt és az általunk is tapasztalt egyik sajátossága, hogy az eredményekben érezhetően megjelenik az életszínvonal változásának hatása is. Miközben az élelmiszer-normatíva fix, az élelmiszeren kívüli költsékre hatással van az életszínvonal alakulása.

Becsléseink szerint **2020-ban e számított értékeknél alacsonyabb jövedelemből élt a lakosság 30%-a.**

A létminimum meghatározása kapcsán érdekes adatnak számít az is, hogy regionálisan és településtípusos bontásban mennyien élnek a társadalmi küszöb alatt, hiszen jelentős különbség van a háztartások jövedelmi viszonyaiban az alapján, hogy az adott háztartás hol él. A 2020. évi létminimum esetében a községekben élők közel 41%-a élt ezen szint alatt, míg a fővárosban arányaiban ennél csaknem 22 százalékponttal kevesebben.

3. tábla
A létminimum alatt élők arányának területi eloszlása

Településtípus szerinti eloszlás		Régiós eloszlás	
Budapest	19,1%	Közép-Magyarország	21,6%
Megyeszékhely /megyei jogú város	21,5%	Közép-Dunántúl	18,5%
Többi város	31,2%	Nyugat-Dunántúl	24,4%
Község	40,9%	Dél-Dunántúl	36,8%
		Észak-Magyarország	39,4%
		Észak-Alföld	43,5%

4. tábla

Létminimumértékek a különböző háztartástípusokban, 2020

(forint/hó)

Háztartástípusok	Egy háztartásra		Egy főre		Létminimum /élelmiszer- arány	Fogyasztási egységek száma
	számított havi érték, forint					
	összesen	ebből: élelmiszer	összesen	ebből: élelmiszer		
Aktív korúak háztartásai						
1 felnőtt	124 820	30 566	124 820	30 566	4,08	1
1 felnőtt 1 gyermekkel	205 953	54 346	102 977	27 173	3,79	1,65
1 felnőtt 2 gyermekkel	268 363	78 127	89 454	26 042	3,43	2,15
2 felnőtt	218 435	61132	109 218	30 566	3,57	1,75
2 felnőtt 1 gyermekkel	299 568	84 912	99 856	28 304	3,53	2,4
2 felnőtt 2 gyermekkel	361 979	108 693	90 495	27 173	3,33	2,9
2 felnőtt 3 gyermekkel	411 907	132 473	82 381	26 495	3,11	3,3
2 felnőtt 4 gyermekkel	461 835	156 253	76 972	26 042	2,96	3,7
3 felnőtt	312 050	91 698	104 017	30 566	3,40	2,5
3 felnőtt 1 gyermekkel	393 184	115 478	98 296	28 870	3,40	3,15
3 felnőtt 2 gyermekkel	455 594	139 259	91 119	27 852	3,27	3,65
3 felnőtt 3 gyermekkel	505 522	163 039	84 254	27 173	3,10	4,05
3 felnőtt 4 gyermekkel	555 450	186 819	79 350	26 688	2,97	4,45
Nyugdíjas korúak háztartásai						
1 személy	112 338	26 959	112 338	26 959	4,17	0,9
2 személy	193 471	53 918	96 736	26 959	3,59	1,55
3 személy	274 604	80 878	91 535	26 959	3,40	2,2

5. tábla

A létminimumértékek időszora

(forint/hó)

Háztartástípusok	2005	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2019	2020
Egy háztartásra számítva										
Aktív korúak háztartásai										
1 felnőtt	34 475	83 941	85 960	87 510	87 351	88 016	88 619	90 450	106 234	124 820
1 felnőtt 1 gyermekkel	56 884	138 503	141 834	144 392	144 129	145 226	146 221	149 243	175 286	205 953
1 felnőtt 2 gyermekkel	74 121	180 473	184 814	188 147	187 805	189 234	190 531	194 468	228 403	268 363
2 aktív korú felnőtt	60 331	146 897	150 430	153 143	152 864	154 028	155 083	158 288	185 910	218 435
2 felnőtt 1 gyermekkel	82 740	201 458	206 304	210 024	209 642	211 238	212 686	217 080	254 962	299 568
2 felnőtt 2 gyermekkel	99 978	243 429	249 284	253 779	253 318	255 246	256 995	262 305	308 079	361 979
2 felnőtt 3 gyermekkel	113 768	277 005	283 668	288 783	288 258	290 453	292 443	298 485	350 572	411 907
2 felnőtt 4 gyermekkel	127 558	310 582	318 052	323 787	323 199	325 659	327 890	334 665	393 066	461 835
3 aktív korú felnőtt	86 188	209 853	214 900	218 775	218 378	220 040	221 548	226 125	265 585	312 050
3 felnőtt 1 gyermekkel	108 834	264 414	270 774	275 657	275 156	277 250	279 150	284 918	334 637	393 184
3 felnőtt 2 gyermekkel	125 624	306 385	313 754	319 412	318 831	321 258	323 459	330 143	387 754	455 594
3 felnőtt 3 gyermekkel	139 624	339 961	348 138	354 416	353 772	356 465	358 907	366 323	430 248	505 522
3 felnőtt 4 gyermekkel	153 414	373 537	382 522	389 420	388 712	391 671	394 355	402 503	472 741	555 450
Nyugdíjas korúak háztartásai										
Egytagú	31 028	75 547	77 364	78 759	78 616	79 214	79 757	81 405	95 611	112 338
Kéttagú	53 436	130 109	133 238	135 641	135 394	136 425	137 359	140 198	164 663	193 471
Háromtagú	75 845	184 670	189 112	192 522	192 172	193 635	194 962	198 990	233 715	274 604

Háztartástípusok	2005	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2019	2020
Egy főre számítva										
Aktív korúak háztartásai										
1 felnőtt	34 475	83 941	85 960	87 510	87 351	88 016	88 619	90 450	106 234	124 820
1 felnőtt 1 gyermekkel	28 442	69 251	70 917	72 196	72 065	72 613	73 111	74 621	87 643	102 977
1 felnőtt 2 gyermekkel	24 707	60 158	61 605	62 716	62 602	63 078	63 510	64 823	76 134	89 454
2 aktív korú felnőtt	30 166	73 448	75 215	76 571	76 432	77 014	77 542	79 144	92 955	109 218
2 felnőtt 1 gyermekkel	27 580	67 153	68 768	70 008	69 881	70 413	70 895	72 360	84 987	99 856
2 felnőtt 2 gyermekkel	24 994	60 857	62 321	63 445	63 329	63 812	64 249	65 576	77 020	90 495
2 felnőtt 3 gyermekkel	22 754	55 401	56 734	57 757	57 652	58 091	58 489	59 697	70 114	82 381
2 felnőtt 4 gyermekkel	21 260	51 764	53 009	53 965	53 866	54 277	54 648	55 778	65 511	76 972
3 aktív korú felnőtt	28 729	69 951	71 633	72 925	72 793	73 347	73 849	75 375	88 528	104 017
3 felnőtt 1 gyermekkel	27 149	66 103	67 694	68 914	68 789	69 313	69 787	71 229	83 659	98 296
3 felnőtt 2 gyermekkel	25 167	61 277	62 751	63 882	63 766	64 252	64 692	66 029	77 551	91 119
3 felnőtt 3 gyermekkel	23 271	56 660	58 023	59 069	58 962	59 411	59 818	61 054	71 708	84 254
3 felnőtt 4 gyermekkel	21 916	53 362	54 646	55 631	55 530	55 953	56 336	57 500	67 534	79 350
Nyugdíjas korúak háztartásai										
Egytagú	31 028	75 547	77 364	78 759	78 616	79 214	78 616	81 405	95 611	112 338
Kéttagú	26 718	65 054	66 619	67 820	67 697	68 212	33 849	70 099	82 331	96 736
Háromtagú	25 282	61 557	63 037	64 174	64 057	64 545	21 352	66 330	77 905	91 535

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK:

A létminimum-számítás a Központi Statisztikai Hivatal Háztartási Költségvetési és Életkörülmény Adatfelvétel, naplóvezetés 2020. évi anonimizált adatállományának felhasználásával készült. A számítások és az azokból levont következtetések kizárólag a Policy Agenda, mint szerző szellemi termékei.

További módszertani információk kérhetőek: info@policyagenda.hu.

.....